

HEA KOOL ON SELLINE, KUS KOOLIVÄGIVALDA ENNETATAKSE HEADE SUHETE LOOMISEGA

Merit Lage

Lastekaitse Liidu koolitaja, TÜ eetikakeskuse väärtusarenduse koolitaja ja ajakirja „Märka last” toimetaja

Hea kool on tõepoolest selline, kus õpilased tahavad õppida ja õpetajad õpetada. Huvi ja tahtmine õppida aga tekib vaid siis, kui keskkond sh ka sotsiaalne keskkond on turvalised. Üks näide minu enda kooliajast.

Uurisin hiljuti oma vanu õpilaspäevikuid ning leidsin 3. klassi päevikust pika märkuse. Märkuse sisu oli umbes järgmine: „Tüdruk istub, vaatab aknast välja, tunnis kaasa ei tee. Laual puuduvad vajalikud töövahendid. Tunnitöö 2.” Kuna märkused ei ilutsenud tihti mu päevikus, hakkasin meenutama, mis tookord juhtuda võis. Tasapisi meenus, et just sellel ajal hakkas mind ja mu pinginaabrit koduteel kiusama üks paralleelklassi poiste kamp. Täiskasvanuna võib mõelda igasugu põhjuseid, miks nad seda tegid, kuid lapsena oli ainuke mõte neist kuidagi pääseda ja valdav emotsioon oli hirm. Ka mainitud märkuse saamise ajal haudusin ilmselt plaani kuidas terve nahaga ja elusalt koju pääseda. Nii huvi kui tahe polnud seotud õppimisega, vaid sooviga ennast kaitsta ja oma väärikust hoida. Vajasin abi. Õpetaja ei küsinud minu käest ei selle tunni ajal ega ka hiljem, et millele ma mõtlesin või et kas midagi on juhtunud. Kuna küsimust ei olnud, ei saanud ma ka teada, kas minu turvalisus õpetajat üldse huvitas.

Kui pole usaldust ega turvalisust, mõjutab see lapse keskendumisvõimet ja õppimist ning õpitudemused langevad.

Head suhted ja usaldus

Sotsiaalse keskkonna turvalisust koolis näitab inimeste vaheliste suhete kvaliteet e. head suhted ja vastastikune usaldus. Ideaalis valitsevad head suhted kõikide osapoolte vahel: õpilaste vahel, pedagoogilise meeskonna vahel, õpilaste ja õpetajate vahel ja lapsevanemate vahel.

Head suhted saavad tekkida ja toimida keskkonnas, kus väärtustatakse ja kantakse hoolt sotsiaalste oskuste täiendamise eest nii juhtkonna, õpetajate kui ka õpilaste tasandil. Et õpetajad saaksid õpetada sotsiaalseid kompetentsusi õpilastele nii eeskujul kui ka konkreetsete tegevuste kaudu, peavad nad ka ise neid väärtustama ja neist lugu pidama.

Sotsiaalne kompetentsus ongi oskus suhelda teiste inimestega. Keerulisemaks minnes saab sotsiaalse kompetentsuse jagada väga paljudeks alaoskusteks. Kõige levinumad on Elliotti ja Grashami (2002) sotsiaalse kompetentsuse dimensioonid: empaatia, koostöövõime, enesekontroll, vastutustunne, enesekindlus.

Edasi võib küsida, missugused on head e. kvaliteetsed suhted, kuidas need väljenduvad ja missuguseid tingimusi vajavad? Lühike loetelu, mis pole kindlasti lõplik:

- ▲ Kõikidel kooli osapoolte esindajatel on mugav ja turvaline omavahel suhelda.
- ▲ Head suhtedki ei püsi niisama, nende eest on vaja hoolitseda järjepidevalt.
- ▲ Heade suhete loomiseks peab panustama aega, järjepidevat tegutsemist ja analüüsi. Nii kogunevad kogemused ja ka meisterlikkus. Seejuures on tähtis hoiak. Koolis olevate suhetega töötades on oluline suhete loomisele ja hoidmisele kuluvat aega ja tööd väärtustada.
- ▲ Suhetes on usalduse tekkimiseks osapoolte vahel vaja positiivset kogemust; signaale, mis usaldust tekitavad. Näiteks õpetaja reageerib igale sõnumile haiget saamise, kiusamise vms kohta; konfliktidele ja kiusamisjuhtumitele lähenetakse lahenduskeskselt. Selliseid signaale saades kasvab õpilaste usaldus õpetajale teatada, kui omavahelistes suhetes midagi viltu kisub.

Üksindus versus koostöö

Iga lause, kus tegusõna, antud juhul „ennetatakse”, on umbisikulises pöördes, nagu ta pealkirjas on, tekitab küsimusi:

Kes ennetab? Kas mina ka? Mis on minu ülesanne ennetamisel? Kus ennetamine toimub, kas tunnis või ka vahetunnis, klassis või ka koridoris? Millal?

Kõik need küsimused peavad leidma selge vastuse, seega on väga oluline need kogu pedagoogilise personaliga läbi arutada. Minu kogemus töös koolidega näitab, et tihti on keeruline küsimus millesse takerdutakse „Millal?”.

“Kust me aja võtame, meil on ainekavad vaja läbida?” kõlab sageli õpetaja küsimus. Küsimuse alltekstis on väärtustatud ainekava ning tulemused. Küsimus peegeldab ka suurt üksildust. Sageli annavad õpetajad endast parima! Iga õpetaja teeb midagi, et suhted klassis oleksid head. Oma äranägemise piires.

Et aga koolikiusamise osas tõesti midagi ära teha, peab ennetustöö olema süstemaatiline, teadvustatud, kogu meeskonna vahel kokkulepitud.

Just „Millal?” küsimuse tõttu tulebki koolikiusamise ja vägivalda ennetamise teemat väga põhjalikult kogu personaliga arutada ning koostada kogu kooli haarav kiusamise ennetamise ja heade suhete loomise ja hoidmise plaan. Kogu koolis töötavale meeskonnale peavad olema teada kooli prioriteedid – vaid siis saab kool ühes suunas liikuda ja siis saab toimuda koolikiusamise ennetamine. Kui meeskond teeb koostööd, tekib üksinduse asemele toetus. Põhikooli klassijuhataja, kes on samal ajal aineõpetaja, olles avastanud oma klassis kiusamisjuhtumi, saab toetuda kolleegide abile tundide andmise osas sellel ajal kui ta kiusamisjuhtumit oma klassi õpilastega lahendab ja suhtluslepet sõlmib. Kolleegide toetuse ja koostöö puudumise korral aga pole õpetajal tõepoolest võimalik juhtumit tõsiselt ja süvenenult lahendada. Kiusamine ei saa lahendust ja kiirustades saadud lahendus ei pruugi toimida.

Kokkuvõte

Teksti alguses toodud näite põhjal on õppimine võimalik vaid turvalises keskkonnas. Turvalise keskkonna loomine aitab täita õppekava üldosas põhikoolile püstitatud ülesannet aidata noorel inimesel kasvada loovaks, mitmekülgseks isiksuseks, kes suudab ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: perekonnas, tööl ja avalikus elus. Ajakirja Märka Last 2012 sügisnumbris kirjutasid Malle Romeldi ja Piret Robi perekonnas valitseva õhkkonna tähtsusest lapse arengus.

Harmonilises ja õnnelikus perekonnas kasvamine soodustab nii lapse vaimset, intellektuaalset, emotsionaalset arengut. Sellest lähtuvalt võiks järeldada, et ka kool, kus õpetajad hoolitsevad harmooniliste suhete eest, stimuleerib õpilaste vaimset, intellektuaalset ja emotsionaalset arengut.